ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 12ης Μαΐου 2011 *

Στην υπόθεση C-115/09,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen (Γερμανία) με απόφαση της 5ης Μαρτίου 2009, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 27 Μαρτίου 2009, στο πλαίσιο της δίκης

Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen eV

κατά

Bezirksregierung Arnsberg,

παρισταμένης της:

Trianel Kohlekraftwerk Lünen GmbH & Co. KG,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, K. Schiemann, A. Arabadjiev, L. Bay Larsen, και C. Toader, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston
γραμματέας: C. Strömholm, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της συνεδριάσεως της 10ης Ιουνίου 2010,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen eV, εκπροσωπούμενη από τους D. Teßmer, και B. W. Wegener, Rechtsanwälte,

— η Bezirksregierung Arnsberg, εκπροσωπούμενη από τον D. Bremecker,

— η Trianel Kohlekraftwerk Lünen GmbH & Co. KG, εκπροσωπούμενη από τους Ch. Riese, και U. Karpenstein, Rechtsanwälte,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Lumma και B. Klein,

— η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Γ. Καριψιάδη,

— η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από την M. Russo, avvocato dello Stato,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους J.-B. Laignelot και G. Wilms,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 16ης Δεκεμβρίου 2010,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Αντικείμενο της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως είναι η ερμηνεία της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 175, σ. 40), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2003/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Μαΐου 2003 (ΕΕ L 156, σ. 17, στο εξής: οδηγία 85/337).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen eV (Ένωση για το περιβάλλον και την προστασία της φύσης, οργάνωση του Land της Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας, στο εξής: Ένωση για το περιβάλλον) και της

Besirksregierung Arnsberg, με αντικείμενο την άδεια που η δεύτερη έδωσε στην Trianel Kohlekraftwerk GmbH & Co. KG (στο εξής: Trianel), για την κατασκευή και εκμετάλλευση μονάδας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με καύση άνθρακα στο Lünen.

Το νομικό πλαίσιο

Το διεθνές δίκαιο

3 Η Σύμβαση για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε θέματα περιβάλλοντος, γνωστή ως «Σύμβαση του Aarhus», υπογράφηκε στις 25 Ιουνίου 1998 και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2005, για σύναψη, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, της Συμβάσεως για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε θέματα περιβάλλοντος (ΕΕ L124, σ. 1).

4 Το άρθρο 9 της εν λόγω συμβάσεως προβλέπει:

«[…]

2. Κάθε μέρος, στο πλαίσιο της εθνικής του νομοθεσίας, εξασφαλίζει ότι το ενδιαφερόμενο κοινό:

α) το οποίο έχει επαρκές συμφέρον ή, εναλλακτικά,

β) το οποίο ισχυρίζεται προσβολή δικαιώματος, σε περίπτωση που η διοικητική δικονομία ενός μέρους το απαιτεί ως προϋπόθεση,

διαθέτει πρόσβαση σε διαδικασία επανεξέτασης ενώπιον δικαστηρίου ή/και άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου φορέα που καθορίζεται διά νόμου, προκειμένου να προσβάλει την ουσιαστική και τυπική νομιμότητα οποιασδήποτε απόφασης, πράξης ή παράλειψης που υπόκειται στις διατάξεις του άρθρου 6 και, σε περίπτωση που προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο και υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 3, άλλων σχετικών διατάξεων της παρούσας σύμβασης.

Τι είναι αυτό που συνιστά επαρκές συμφέρον και προσβολή δικαιώματος προσδιορίζεται σύμφωνα με τις απαιτήσεις του εθνικού δικαίου και σύμφωνα με τον στόχο να παρέχεται στο ενδιαφερόμενο κοινό ευρεία πρόσβαση στη δικαιοσύνη εντός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας σύμβασης.Για τον σκοπό αυτόν, κρίνεται επαρκές για τον σκοπό του στοιχείου α΄, το συμφέρον οποιουδήποτε μη κυβερνητικού οργανισμού ο οποίος πληροί τις απαιτήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 2 παράγραφος 5. Οι εν λόγω οργανισμοί θεωρείται επίσης ότι έχουν δικαιώματα που μπορούν να προσβληθούν για τον σκοπό του στοιχείου β΄.

Οι διατάξεις της παρούσας παραγράφου δεν αποκλείουν τη δυνατότητα προκαταρκτικής διαδικασίας επανεξέτασης ενώπιον διοικητικής αρχής και δεν επηρεάζουν την απαίτηση να εξαντληθούν οι διαδικασίες διοικητικής επανεξέτασης πριν από την προσφυγή σε διαδικασίες δικαστικής επανεξέτασης, σε περίπτωση που υφίσταται η εν λόγω απαίτηση βάσει του εθνικού δικαίου.

3. Επιπλέον, και υπό την επιφύλαξη των διαδικασιών επανεξέτασης που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2, κάθε μέρος εξασφαλίζει ότι, σε περίπτωση που πληροί τα τυχόν κριτήρια που καθορίζονται στο εθνικό του δίκαιο, το κοινό διαθέτει πρόσβαση σε διοικητικές ή δικαστικές διαδικασίες, προκειμένου να προσβάλει

πράξεις και παραλείψεις από ιδιώτες και δημόσιες αρχές, οι οποίες συνιστούν παράβαση διατάξεων του εθνικού του δικαίου σχετικά με το περιβάλλον.

4. Επιπλέον, και υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 1, οι διαδικασίες που αναφέρονται στις παραγράφους 1, 2 και 3, προβλέπουν κατάλληλη και αποτελεσματική επανόρθωση, συμπεριλαμβανομένων προσωρινών μέτρων, όπως ενδείκνυται, και είναι αμερόληπτες, δίκαιες, έγκαιρες και μη απαγορευτικά δαπανηρές.Οι αποφάσεις κατά το παρόν άρθρο δίδονται εγγράφως ή καταγράφονται. Στις αποφάσεις των δικαστηρίων, και όποτε είναι δυνατόν των άλλων φορέων, έχει πρόσβαση το κοινό.

[…]»

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2003/35

5 Κατά την πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2003/35 η κοινοτική νομοθεσία πρέπει να ευθυγραμμισθεί καταλλήλως με τη Σύμβαση του Aarhus ενόψει την επικύρωσής της από την Κοινότητα.

6 Η ένατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2003/35 ορίζει:

«Το άρθρο 9, παράγραφοι 2 και 4, της σύμβασης του Aarhus προβλέπει την πρόσβαση σε δικαστικές ή άλλες διαδικασίες με σκοπό την αμφισβήτηση της ουσιαστικής ή διαδικαστικής νομιμότητας αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων που εμπίπτουν στις διατάξεις του άρθρου 6 της σύμβασης, σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού.»

7 Η ενδέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2003/35 ορίζει ότι η οδηγία 85/337 πρέπει να τροποποιηθεί κατά τρόπο ώστε να εξασφαλισθεί ότι συμβιβάζεται πλήρως με τις διατάξεις της Σύμβασης του Aarhus, ιδίως με το άρθρο 6 και το άρθρο 9, παράγραφοι 2 και 4, αυτής.

8 Το άρθρο 1 της οδηγίας 2003/35 ορίζει τα εξής:

«Στόχος της παρούσας οδηγίας είναι να συμβάλει στην εφαρμογή των υποχρεώσεων που προκύπτουν από τη σύμβαση του Aarhus, ιδίως με:

[…]

β) την ενίσχυση της συμμετοχής του κοινού και την πρόβλεψη διατάξεων σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη στα πλαίσια [της οδηγίας 85/337].»

Η οδηγία 85/337

9 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337 προβλέπει:

«Η παρούσα οδηγία αφορά την εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον των σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.»

10 Το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337 προβλέπει τους ορισμούς που εισήγαγε η οδηγία 2003/35 για τις έννοιες «κοινό» και «ενδιαφερόμενο κοινό»:

«Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, νοείται ως:

[…]

“κοινό”: ένα ή περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα καθώς και, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή πρακτική, οι ενώσεις, οι οργανώσεις και οι ομάδες αυτών·

“ενδιαφερόμενο κοινό” είναι το κοινό το οποίο θίγεται ή ενδέχεται να θιγεί ή του οποίου διακυβεύονται συμφέροντα από τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σχετικά με το περιβάλλον που αναφέρονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2· για τους σκοπούς του παρόντος ορισμού, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που προάγουν την προστασία

του περιβάλλοντος και ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις οι οποίες καθορίζονται από την οικεία εθνική νομοθεσία, θεωρούνται ότι έχουν συμφέροντα.

[…]»

11 Κατά το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337, το οποίο επίσης εισήγαγε η οδηγία 2003/35:

«Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, σύμφωνα με το εθνικό νομικό τους σύστημα, κάθε μέλος του ενδιαφερόμενου κοινού:

α) που έχει επαρκές συμφέρον ή, εναλλακτικά,

β) που υποστηρίζει ότι επέρχεται προσβολή δικαιώματος, εάν αυτό απαιτείται ως προϋπόθεση από το δικονομικό διοικητικό δίκαιο ενός κράτους μέλους,

έχει πρόσβαση σε μια διαδικασία εξέτασης ενώπιον δικαστηρίου ή άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου οργάνου συσταθέντος νομοθετικώς, προκειμένου να αμφισβητήσει την ουσιαστική ή τη διαδικαστική νομιμότητα αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων που εμπίπτουν στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας περί συμμετοχής του κοινού.

[…]

Τα κράτη μέλη καθορίζουν τι αποτελεί επαρκές συμφέρον και τι προσβολή δικαιώματος, με σταθερό στόχο να παρέχεται στο ενδιαφερόμενο κοινό ευρεία πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Προς τούτο, το συμφέρον κάθε μη κυβερνητικής οργάνωσης που πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 1, παράγραφος 2, θεωρείται επαρκές για τους σκοπούς του στοιχείου α΄ του παρόντος άρθρου. Οι οργανώσεις αυτές θεωρείται επίσης ότι έχουν δικαιώματα που μπορούν να προσβληθούν, για τους σκοπούς του στοιχείου β΄ του παρόντος άρθρου.

[…]»

Η οδηγία 92/43/ΕΚ

12 Το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43/ΕΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ L 206, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2006/105/ΕΚ του Συμβουλίου, της 20ής Νοεμβρίου 2006 (ΕΕ L 363, σ. 368, στο εξής: οδηγία περί οικοτόπων), προβλέπει τις ακόλουθες διατάξεις:

«Κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεόμενο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβλάψει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη.»

Το εθνικό δίκαιο

13 Το άρθρο 42 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (Verwaltungsgerichtsordnung, *BGBl.* 1991 I, σ. 686, στο εξής: VwGO) ορίζει τις προϋποθέσεις του παραδεκτού των προσφυγών ως εξής:

«1) Με προσφυγή μπορεί να ζητηθεί η ακύρωση διοικητικής πράξεως (προσφυγή ακυρώσεως) καθώς και η έκδοση διοικητικής πράξεως, ως προς την οποία εχώρησε άρνηση ή παράλειψη εκδόσεως (προσφυγή κατά παραλείψεως).

2) Εφόσον δεν ορίζεται κάτι διαφορετικό στον νόμο, η προσφυγή είναι παραδεκτή μόνον αν ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι τα δικαιώματά του προσβλήθηκαν από διοικητική πράξη ή άρνηση ή παράλειψη εκδόσεως διοικητικής πράξεως.»

14 Το άρθρο 113, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του VwGO προβλέπει εξάλλου:

«1. Σε περίπτωση παράνομης διοικητικής πράξεως και προσβολής μέσω αυτής των δικαιωμάτων του προσφεύγοντος, το δικαστήριο ακυρώνει τη διοικητική πράξη και τυχόν απόφαση επί ενδικοφανούς προσφυγής, εφόσον είναι σκόπιμο.»

15 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του νόμου περί εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (Gesetz über die Umweltverträglichkeitsprüfung, *BGBl.* 2005 I, σ. 1757, στο εξής: UVPG) ορίζει ότι η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα των διοικητικών διαδικασιών λήψεως αποφάσεων στις οποίες βασίζεται η λήψη των αποφάσεων σχετικά με το παραδεκτό των σχεδίων.

16 Δυνάμει του άρθρου 2, παράγραφος 3, σημείο 1, του UVPG, «αποφάσεις» κατά την έννοια της παραγράφου 1, πρώτη περίοδος, αποτελούν η άδεια, η διάταξη περί εγκρίσεως του σχεδίου και οι λοιπές, σχετικές με το παραδεκτό των σχεδίων, αποφάσεις των διοικητικών αρχών, που λαμβάνονται στο πλαίσιο διοικητικών διαδικασιών, εξαιρουμένων των διαδικασιών δηλώσεως.

17 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, σημείο 1, στοιχείο α΄, του νόμου περί συμπληρωματικών διατάξεων ως προς τα ένδικα βοηθήματα σε υποθέσεις που αφορούν το περιβάλλον σύμφωνα με την οδηγία 2003/35/ΕΚ (Umwelt-Rechtsbehelfsgesetz, *BGBl.* 2006 I, σ. 2816, στο εξής: UmwRG) ορίζει ότι ο εν λόγω νόμος εφαρμόζεται σε ένδικα βοηθήματα κατά «αποφάσεων» κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 3, του UVPG, σχετικά με το παραδεκτό σχεδίων ως προς τα οποία σύμφωνα με τον UVPG είναι δυνατό να υφίσταται υποχρέωση εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών κινδύνων.

18 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, σημείο 1, του UmwRG προβλέπει ότι οι αναγνωρισμένες κατά το άρθρο 3 του UmwRG ημεδαπές ή αλλοδαπές ενώσεις δύνανται, χωρίς να οφείλουν να προβάλουν την προσβολή ιδίων δικαιωμάτων, να ασκήσουν προσφυγή δυνάμει του VwGO κατά αποφάσεως ή παραλείψεως εκδόσεως αποφάσεως σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, αν η ένωση υποστηρίζει ότι η απόφαση αντιβαίνει προς διατάξεις οι οποίες «αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος, θεμελιώνουν δικαιώματα ιδιωτών και ενδέχεται να είναι κρίσιμες για την απόφαση».

19 Εξάλλου, το άρθρο 2, παράγραφος 5, πρώτη περίοδος, σημείο 1, του UmwRG διευκρινίζει ότι τέτοιου είδους ένδικα βοηθήματα είναι βάσιμα εφόσον η προσβαλλόμενη απόφαση παραβαίνει διατάξεις που «αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος, παρέχουν δικαιώματα σε ιδιώτες και είναι κρίσιμες για την έκδοση αποφάσεως» και εφόσον η παράβαση «θίγει τον σκοπό προστασίας του περιβάλλοντος που συγκαταλέγεται μεταξύ των σκοπών που πρέπει να προωθεί η ένωση δυνάμει του καταστατικού της».

20 Το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, σημείο 2, του ομοσπονδιακού νόμου για την προστασία από τις επιβλαβείς περιβαλλοντικές συνέπειες που προκαλούν η

ατμοσφαιρική ρύπανση, οι θόρυβοι, οι δονήσεις και παρεμφερείς ενέργειες – νόμος περί προστασίας από τη ρύπανση (Bundes-Immissionsschutzgesetz, *BGBl.* 2002 I, σ. 3830, στο εξής: BImSchG) ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι εγκαταστάσεις για τις οποίες απαιτείται η χορήγηση αδείας πρέπει να κατασκευάζονται και να λειτουργούν κατά τρόπο, ώστε να διασφαλίζεται υψηλό επίπεδο προστασίας «του περιβάλλοντος στο σύνολό του», να διασφαλίζεται η πρόληψη των επιβλαβών επιπτώσεων στο περιβάλλον και λοιπών κινδύνων, σημαντικών μειονεκτημάτων και σοβαρών οχλήσεων.

21 Το άρθρο 8, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του BImSchG προβλέπει ότι, κατόπιν αιτήσεως, μπορεί να χορηγηθεί άδεια για την ανέγερση εγκαταστάσεως ή τμήματος εγκαταστάσεως ή για την ανέγερση και τη λειτουργία τμήματος εγκαταστάσεως, αν υφίσταται έννομο συμφέρον για τη χορήγηση μερικής αδείας, αν συντρέχουν οι απαιτούμενες όσον αφορά το αντικείμενο της αιτούμενης μερικής αδείας και αν από την προσωρινή εκτίμηση προκύπτει ότι δεν αποκλείουν την ανέγερση και τη λειτουργία ολόκληρης της εγκαταστάσεως ανυπέρβλητα a priori κωλύματα όσον αφορά τις προϋποθέσεις χορηγήσεως της αδείας.

22 Το άρθρο 9, παράγραφος 1, του BImSchG ορίζει ότι είναι δυνατή η έκδοση προηγούμενης γνώμης κατόπιν αιτήσεως όσον αφορά επιμέρους προϋποθέσεις χορηγήσεως της αδείας καθώς και όσον αφορά τον τόπο της εγκαταστάσεως, στον βαθμό που είναι δυνατό να εκτιμηθούν επαρκώς οι επιπτώσεις της σχεδιαζομένης εγκαταστάσεως και υφίσταται έννομο συμφέρον για την έκδοση προηγούμενης γνώμης.

23 Το άρθρο 61 του νόμου περί προστασίας της φύσεως και διατηρήσεως του τοπίου (Bundesnaturschutzgesetz, *BGBl.* 2002 I, σ. 1193) διευκρινίζει:

«(1) Μια [...] αναγνωρισμένη ένωση μπορεί, χωρίς να προσβάλλονται τα δικαιώματά της, να ασκεί προσφυγή σύμφωνα με τον κώδικα διοικητικής δικονομίας κατά

1) απαλλαγών από απαγορεύσεις και υποχρεώσεις που αποβλέπουν στην προστασία προστατευομένων φυσικών περιοχών, εθνικών δρυμών και λοιπών προστατευομένων περιοχών στο πλαίσιο του άρθρου 33, παράγραφος 2, καθώς και κατά

2) αποφάσεων περί εγκρίσεως σχεδίων τα οποία συνεπάγονται παρεμβάσεις στη φύση και το τοπίο, καθώς και κατά αδειών σχεδίων, καθόσον προβλέπεται η συμμετοχή κοινού.

[…].

2. Προσφυγές σύμφωνα με την παράγραφο 1 ασκούνται παραδεκτώς μόνον αν η ένωση

1) ισχυρίζεται ότι η έκδοση διοικητικής πράξεως της παραγράφου 1, πρώτο εδάφιο, αντιβαίνει σε διατάξεις του παρόντος κώδικα, σε νομοθετικές διατάξεις οι οποίες εκδόθηκαν ή εξακολουθούν να ισχύουν βάσει ή στο πλαίσιο του κώδικα, ή σε άλλες νομοθετικές διατάξεις, οι οποίες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την έκδοση της διοικητικής πράξεως και αποσκοπούν τουλάχιστον εν μέρει στην προστασίας της φύσεως και τη διατήρηση των τοπίων,

2) θίγεται το πεδίο δραστηριοτήτων της κατά τα οριζόμενα στο καταστατικό της, βάσει του οποίου κατέστη αναγνωρισμένη ένωση […]»

Ιστορικό της διαφοράς και προδικαστικά ερωτήματα

24 Η Trianel, παρεμβαίνουσα στην κύρια δίκη, προτίθεται να ανεγείρει και να λειτουργήσει μονάδα παραγωγής ενέργειας με καύση άνθρακα στο Lünen. Η εν λόγω μονάδα, με ονομαστική θερμική ισχύ έως 1 705 MW και ωφέλιμη ισχύ 750 MW, προβλέπεται ότι θα τεθεί σε λειτουργία το έτος 2012. Σε ακτίνα 8 χιλιομέτρων από τον τόπο κατασκευής της βρίσκονται πέντε ειδικές ζώνες διατηρήσεως κατά την έννοια της οδηγίας περί οικοτόπων.

25 Στο πλαίσιο της εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του σχεδίου, η Bezirksregierung Arnsberg, καθής στην κύρια δίκη, εξέδωσε στις 6 Μαΐου 2008 προηγούμενη γνώμη και μερική έγκριση του σχεδίου. Με την προηγούμενη γνώμη διαπιστώθηκε ότι δεν υφίσταντο νομικά κωλύματα όσον αφορά τον τόπο κατασκευής της εγκαταστάσεως.

26 Η Ένωση για το περιβάλλον άσκησε στις 16 Ιουνίου 2008 προσφυγή κατά των εν λόγω πράξεων ενώπιον του Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen. Επικαλέστηκε κυρίως παράβαση των διατάξεων με τις οποίες μεταφέρθηκε η οδηγία περί οικοτόπων στο εσωτερικό δίκαιο και ιδίως του άρθρου 6 αυτής.

27 Το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι οι εν λόγω πράξεις εκδόθηκαν κατά παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, καθόσον με την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων του επίμαχου σχεδίου δεν αποδείχτηκε ότι αυτό δεν μπορούσε να έχει σοβαρές επιπτώσεις στις γειτνιάζουσες ειδικές ζώνες διατηρήσεως.

28 Το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι, δυνάμει των κανόνων του εθνικού δικαίου, οι ενώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος δεν μπορούν να προβάλλουν παράβαση διατάξεων του δικαίου προστασίας του ύδατος και της φύσης καθώς και την αρχή

της προφυλάξεως του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, σημείο 2, του BImSchG, καθόσον οι διατάξεις αυτές δεν παρέχουν δικαιώματα στους ιδιώτες κατά την έννοια των άρθρων 2, παράγραφοι 1, σημείο 1, και 5, πρώτη περίοδος, σημείο 1, του UmwRG.

29 Διευκρινίζει ότι το αναγνωριζόμενο στις μη κυβερνητικές οργανώσεις δικαίωμα προσφυγής αντιστοιχεί επομένως στη γενική ρύθμιση περί προσφυγών που προβλέπει το δικονομικό διοικητικό δίκαιο και ιδίως στα άρθρα 42, παράγραφος 2, και 113, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του VwGO, τα οποία προβλέπουν ότι είναι παραδεκτή η προσφυγή κατά διοικητικής πράξεως μόνο σε περίπτωση που η εν λόγω πράξη προσβάλλει τα δικαιώματα του προσφεύγοντος, συνεπώς τα δικαιώματά του δημοσίου δικαίου.

30 Προσθέτει ότι, προκειμένου να εξακριβωθεί αν διάταξη του εθνικού δικαίου προστατεύει δικαιώματα ιδιωτών αποφασιστικό κριτήριο είναι το κατά πόσο στη συγκεκριμένη διάταξη διατυπώνεται και προσδιορίζεται με επαρκή σαφήνεια το προστατευόμενο έννομο συμφέρον ή δικαίωμα, το είδος της παραβάσεως και ο κύκλος των προστατευομένων προσώπων.

31 Το αιτούν δικαστήριο κρίνει συναφώς ότι στον τομέα του δικαίου προστασίας από τη μόλυνση, η διάταξη του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, σημείο 2, του BImSchG, όπως και οι διατάξεις προστασίας του δικαίου προστασίας των υδάτων και της φύσης, αφορά προεχόντως το κοινωνικό σύνολο και όχι την προστασία των δικαιωμάτων ιδιωτών.

32 Το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει επιπλέον ότι το επίμαχο σχέδιο δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 61 του νόμου περί προστασίας της φύσεως και διατηρήσεως του τοπίου, το οποίο καθιστά δυνατή, σε ορισμένες περιπτώσεις, την παρέκκλιση από την ως άνω προϋπόθεση παραδεκτού όσον αφορά τις προσφυγές που ασκούνται από τις αναγνωρισμένες ενώσεις στον τομέα του περιβάλλοντος.

33 Κρίνοντας ότι τέτοιου είδους περιορισμός της προσβάσεως στη δικαιοσύνη είναι, εντούτοις, δυνατό να προσβάλει την πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας 85/337, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η προσφυγή της Ενώσεως για την προστασία του περιβάλλοντος δεν πρέπει να γίνει δεκτή βάσει του άρθρου 10α της προαναφερθείσας οδηγίας.

34 Στο πλαίσιο αυτό, το Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Επιτάσσει το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 […] οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που προτίθενται να ασκήσουν προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους, το διοικητικό δικονομικό δίκαιο του οποίου προϋποθέτει την προβολή προσβολής δικαιώματος, να μπορούν να προβάλουν την παράβαση όλων των κρίσιμων για την άδεια του σχεδίου περιβαλλοντικών διατάξεων, επομένως και των διατάξεων που αποβλέπουν αποκλειστικώς στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων του κοινωνικού συνόλου και όχι, τουλάχιστον εν μέρει, στην προστασία των εννόμων αγαθών ιδιωτών;

2) Σε περίπτωση που στο πρώτο ερώτημα δεν μπορεί να δοθεί ανεπιφύλακτα καταφατική απάντηση:

Επιτάσσει το άρθρο 10 α της οδηγίας 85/337 […], οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, που προτίθενται να ασκήσουν προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους, το διοικητικό δικονομικό δίκαιο του οποίου απαιτεί την προβολή προσβολής δικαιώματος, να μπορούν να προβάλουν την παράβαση των κρίσιμων για την άδεια του σχεδίου περιβαλλοντικών διατάξεων που βασίζονται άμεσα στο κοινοτικό δίκαιο ή μεταφέρουν στο εσωτερικό δίκαιο τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου περί περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένων επομένως και των διατάξεων που αποβλέπουν αποκλειστικώς στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων του κοινωνικού συνόλου και όχι, τουλάχιστον εν μέρει, στην προστασία των εννόμων αγαθών ιδιωτών;

α) Στην περίπτωση που η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα είναι καταρχήν καταφατική:

Πρέπει οι κοινοτικές διατάξεις περί περιβάλλοντος να πληρούν ορισμένες ουσιαστικές προϋποθέσεις, προκειμένου να μπορούν να προβληθούν στο πλαίσιο ασκήσεως προσφυγής;

β) Στην περίπτωση που πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση στο ερώτημα 2α:

Για ποιες ουσιαστικές προϋποθέσεις (π.χ. άμεσο αποτέλεσμα, προστατευόμενος σκοπός, τελολογία) πρόκειται;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα ή το δεύτερο ερώτημα:

παρέχει άμεσα η οδηγία στη μη κυβερνητική οργάνωση δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής κατά παρέκκλιση των κανόνων του εθνικού δικαίου;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου και δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

35 Με τα δύο πρώτα ερωτήματα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 απαγορεύει

νομοθεσία η οποία δεν αναγνωρίζει στις μη κυβερνητικές οργανώσεις που προάγουν την προστασία του περιβάλλοντος του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337 (στο εξής: οργανώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος) τη δυνατότητα να προβάλλουν ενώπιον δικαστηρίου, στο πλαίσιο προσφυγής κατά αποφάσεως περί εγκρίσεως σχεδίων τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, την παράβαση κανόνα που προστατεύει αποκλειστικώς τα συμφέροντα του κοινωνικού συνόλου και όχι τα συμφέροντα των ιδιωτών. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί επίσης από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν το εν λόγω άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 απαγορεύει γενικώς τέτοιου είδους νομοθεσία ή αποκλειστικώς στον βαθμό που αυτή δεν επιτρέπει στις ως άνω οργανώσεις το δικαίωμα να επικαλούνται ενώπιον δικαστηρίων ειδικές κοινοτικές ή αμιγώς εθνικές διατάξεις του δικαίου περιβάλλοντος.

36 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το ερώτημα δικαιολογείται από το γεγονός ότι η εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία εξαρτά το παραδεκτό ένδικου βοηθήματος, όπως το ασκηθέν από την προσφεύγουσα στην υπόθεση της κύριας δίκης, από το αν ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι από την προσβαλλόμενη διοικητική πράξη επέρχεται προσβολή ατομικού δικαιώματος, το οποίο είναι δυνατό δυνάμει του εθνικού δικαίου να χαρακτηριστεί ως δικαίωμα δημοσίου δικαίου.

37 Προκαταρκτικώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 10α, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 85/337 προβλέπει ότι οι αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις του εν λόγω άρθρου πρέπει να μπορούν να προσβληθούν δικαστικώς, προκειμένου να «αμφισβητηθεί η ουσιαστική ή η τυπική τους νομιμότητα», χωρίς να περιορίζονται επ' ουδενί οι λόγοι που μπορούν να προβληθούν προς στήριξη τέτοιου είδους προσφυγής.

38 Όσον αφορά τις προϋποθέσεις παραδεκτού των ενδίκων βοηθημάτων, η συγκεκριμένη διάταξη προβλέπει δύο περιπτώσεις: το παραδεκτό ενδίκου βοηθήματος είναι δυνατό να εξαρτάται από «επαρκές έννομο συμφέρον» ή από το αν ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι επέρχεται «προσβολή δικαιώματος» αναλόγως του ποια από τις εν λόγω προϋποθέσεις προβλέπει η εθνική νομοθεσία.

39 Το άρθρο 10α, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 85/337 διευκρινίζει ακολούθως ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να καθορίσουν τι συνιστά προσβολή δικαιώματος σε συμφωνία με τον σκοπό της προσδώσεως στο ενδιαφερόμενο κοινό «ευρείας προσβάσεως στη δικαιοσύνη».

40 Όσον αφορά τις προσφυγές που ασκούν οι οργανώσεις για την προστασία του περιβάλλοντοςτο άρθρο 10α, τρίτο εδάφιο, δεύτερη και τρίτη περίοδος, της οδηγίας 85/337 προσθέτει ότι, για τον σκοπό αυτό, αυτές πρέπει να θεωρείται ότι έχουν είτε επαρκές έννομο συμφέρον είτε δικαιώματα τα οποία είναι δυνατό να προσβληθούν, αναλόγως του ποια από τις εν λόγω προϋποθέσεις παραδεκτού προβλέπει η εθνική νομοθεσία.

41 Οι προαναφερθείσες διαφορετικές διατάξεις πρέπει να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα και λαμβανομένων υπόψη των σκοπών της συμβάσεως του Aarhus, με την οποία πρέπει να «ευθυγραμμισθεί καταλλήλως» η νομοθεσία της Ένωσης κατά την πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2003/35.

42 Συνάγεται ότι οποιαδήποτε και αν είναι η επιλογή των κρατών μελών ως προς το κριτήριο του παραδεκτού ενδίκου βοηθήματος, οι οργανώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος έχουν δικαίωμα, κατά το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337, να ασκήσουν προσφυγή ενώπιον δικαιοδοτικού οργάνου, ή άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου νομοθετικώς συσταθέντος οργάνου, προκειμένου να αμφισβητήσουν την ουσιαστική ή διαδικαστική νομιμότητα αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων του εν λόγω άρθρου.

43 Τέλος, πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι, σε περίπτωση κατά την οποία, ελλείψει συγκεκριμένων κανόνων στον τομέα του δικαίου της Ένωσης, στην έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους εναπόκειται να καθορίσει τα αρμόδια δικαστήρια και να θεσπίσει τους διαδικαστικούς κανόνες ασκήσεως των ενδίκων βοηθημάτων που αποσκοπούν στην κατοχύρωση της προστασίας των δικαιωμάτων τα οποία αντλούν οι ιδιώτες από το δίκαιο της Ένωσης, οι κανόνες αυτοί δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκοί σε σχέση με αυτούς που αφορούν παρόμοια ένδικα βοηθήματα του εθνικού δικαίου

(αρχή της ισοδυναμίας) και δεν πρέπει να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή εξαιρετικώς δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από την έννομη τάξη της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας).

44 Επομένως, μολονότι στα κράτη μέλη απόκειται να καθορίσουν, εφόσον διαθέτουν τέτοιου είδους νομικό σύστημα, ποιων δικαιωμάτων η προσβολή μπορεί να δικαιολογήσει την άσκηση προσφυγής στον τομέα του περιβάλλοντος, εντός των ορίων που θέτει το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337, αυτά δεν μπορούν, όταν προβαίνουν στον ως άνω καθορισμό, να αποστερούν από τις ενώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής τη δυνατότητα να διαδραματίσουν τον ρόλο που τους επιφυλάσσει τόσο η οδηγία 85/337 όσο και η σύμβαση του Aarhus.

45 Όσον αφορά νομοθεσία όπως η επίμαχη, μολονότι ο εθνικός νομοθέτης έχει την ευχέρεια να περιορίσει μόνο στα δικαιώματα δημοσίου δικαίου τα δικαιώματα την προσβολή των οποίων μπορούν να επικαλούνται οι ιδιώτες στο πλαίσιο ένδικου βοηθήματος κατά αποφάσεως, πράξεως ή παραλείψεως του άρθρου 10α της οδηγίας 85/337, τέτοιου είδους περιορισμός δεν είναι δυνατό να εφαρμοστεί αυτούσιος στις οργανώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, χωρίς να θιγούν οι σκοποί του άρθρου 10α, τρίτο εδάφιο, τελευταία περίοδος, της οδηγίας 85/337.

46 Ειδικότερα, εφόσον, όπως προκύπτει από τη συγκεκριμένη διάταξη, οι οργανώσεις αυτές πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους ιδιώτες, η μη παροχή στις εν λόγω οργανώσεις της δυνατότητας να προβάλλουν και παράβαση κανόνων που απορρέουν από το δίκαιο περιβάλλοντος της Ένωσης αποκλειστικώς και μόνο για τον λόγο ότι αυτοί προστατεύουν συλλογικά συμφέροντα αντιβαίνει, αφενός, προς τον σκοπό να διασφαλίζεται στο ενδιαφερόμενο κοινό ευρεία πρόσβαση στη δικαιοσύνη και, αφετέρου, προς την αρχή της αποτελεσματικότητας. Ειδικότερα, όπως καταδεικνύει η διαφορά της κύριας δίκης, τούτο τους στερεί σε μεγάλο βαθμό τη δυνατότητα να ελέγχουν κατά πόσο τηρούνται οι κανόνες που προέρχονται από το συγκεκριμένο δίκαιο, οι οποίοι συνήθως αποβλέπουν στο γενικό συμφέρον και όχι στην προστασία απλώς και μόνο των συμφερόντων μεμονωμένων ιδιωτών.

47 Από τα ανωτέρω συνάγεται καταρχάς ότι η έννοια της προσβολής δικαιώματος δεν είναι δυνατό να εξαρτάται από προϋποθέσεις η πλήρωση των οποίων είναι δυνατή μόνον από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, όπως για παράδειγμα η προϋπόθεση ο ενδιαφερόμενος να γειτνιάζει περισσότερο ή λιγότερο προς την εγκατάσταση ή η προϋπόθεση να υφίσταται κατά οποιονδήποτε τρόπο τις συνέπειες της λειτουργίας της.

48 Συνάγεται γενικότερα ότι το άρθρο 10α, τρίτο εδάφιο, τελευταία περίοδος, της οδηγίας 85/337 έχει την έννοια ότι μεταξύ των «δικαιωμάτων που μπορούν να προσβληθούν», φορείς των οποίων θεωρούνται ότι είναι οι οργανώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, πρέπει να συγκαταλέγονται κατ' ανάγκη οι κανόνες του εθνικού δικαίου που θέτουν σε εφαρμογή τη νομοθεσία της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος, καθώς και οι κανόνες του δικαίου περιβάλλοντος της Ένωσης με άμεσο αποτέλεσμα.

49 Συναφώς, προκειμένου να δοθεί η κατά το δυνατόν λυσιτελέστερη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, επισημαίνεται ότι οι οργανώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να μπορούν να προβάλλουν κατά της προσβαλλομένης αποφάσεως λόγο ακυρώσεως αντλούμενο από την παράβαση κανόνων του εθνικού δικαίου που απορρέουν από το άρθρο 6 της οδηγίας περί οικοτόπων.

50 Επομένως, στα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα, που εξετάστηκαν από κοινού, πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 απαγορεύει νομοθεσία που δεν παρέχει σε οργανώσεις προάγουσες την προστασία του περιβάλλοντος, κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, τη δυνατότητα να προβάλλουν ενώπιον δικαστηρίου, στο πλαίσιο προσφυγής κατά αποφάσεων με τις οποίες εγκρίνονται σχέδια που «ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον» κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, την παράβαση κανόνα απορρέοντος από το δίκαιο της Ένωσης με αντικείμενο την προστασία του περιβάλλοντος, για τον λόγο ότι ο εν λόγω κανόνας προστατεύει αποκλειστικώς και μόνον τα συμφέροντα του κοινωνικού συνόλου και όχι τα συμφέροντα των ιδιωτών.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

51 Με το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν οι ενώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος μπορούν να αντλήσουν από το άρθρο 10α, τρίτο εδάφιο, τελευταία περίοδος, της οδηγίας 85/337 το δικαίωμα να προβάλλουν ενώπιον δικαστηρίου, στο πλαίσιο προσφυγής κατά αποφάσεων με τις οποίες εγκρίνονται σχέδια «που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, παράβαση των κανόνων του εθνικού δικαίου που απορρέουν από το άρθρο 6 της οδηγίας περί οικοτόπων, ενώ το εθνικό δικονομικό δίκαιο δεν το επιτρέπει για τον λόγο ότι οι προβαλλόμενοι κανόνες προστατεύουν αποκλειστικώς τα συμφέροντα του κοινωνικού συνόλου και όχι τα συμφέροντα ιδιωτών.

52 Το ερώτημα αυτό ανακύπτει σε περίπτωση που το αιτούν δικαστήριο αδυνατεί να ερμηνεύσει το εθνικό δικονομικό δίκαιο κατά τρόπο σύμφωνο με τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης.

53 Συναφώς, πρέπει καταρχάς να υπομνησθεί ότι η απορρέουσα από οδηγία υποχρέωση επιτεύξεως από τα κράτη μέλη του αποτελέσματος που η εν λόγω οδηγία προβλέπει, καθώς και το καθήκον αυτών να λαμβάνουν όλα τα γενικά ή ειδικά μέτρα που μπορούν να διασφαλίσουν την εκπλήρωση της υποχρεώσεως αυτής ισχύουν για όλες τις εθνικές αρχές των κρατών αυτών, περιλαμβανομένων, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, των δικαστικών αρχών (βλ., κατ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 19ης Ιανουαρίου 2010, C-555/07, Kücükdeveci, Συλλογή 2010, σ. I-365, σκέψη 47 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

54 Το Δικαστήριο έκρινε ότι σε όλες τις περιπτώσεις που οι διατάξεις μιας οδηγίας είναι, από άποψη περιεχομένου, απαλλαγμένες αιρέσεων και αρκούντως ακριβείς, οι ιδιώτες μπορούν να τις επικαλούνται κατά του κράτους ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, είτε όταν το κράτος αυτό έχει παραλείψει να μεταφέρει εμπροθέσμως την οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο είτε όταν έχει προβεί σε πλημμελή μεταφορά της (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 12ης Φεβρουαρίου 2009, C-138/07, Cobelfret, Συλλογή 2009, σ. I-731, σκέψη 58).

55 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, συνολικώς θεωρούμενο, το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 καταλείπει στα κράτη μέλη σημαντικό περιθώριο διακριτικής ευχέρειας τόσο όσον αφορά τον προσδιορισμό της έννοιας της προσβολής δικαιώματος όσο και τον καθορισμό, κυρίως, των προϋποθέσεων παραδεκτού των ενδίκων βοηθημάτων και των οργάνων ενώπιον των οποίων αυτά πρέπει να ασκούνται.

56 Δεν ισχύει το ίδιο, εντούτοις, και όσον αφορά τις δύο τελευταίες περιόδους του τρίτου εδαφίου του συγκεκριμένου άρθρου.

57 Προβλέποντας, αφενός, ότι το συμφέρον κάθε μη κυβερνητικής οργάνωσης που πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337 θεωρείται επαρκές και, αφετέρου, ότι οι οργανώσεις αυτές θεωρείται επίσης ότι έχουν δικαιώματα που μπορούν να προσβληθούν, οι ως άνω περίοδοι θέτουν ακριβείς κανόνες και δεν υπόκεινται σε άλλες προϋποθέσεις.

58 Επιπλέον, όπως προαναφέρθηκε, μεταξύ των δικαιωμάτων που οι οργανώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος μπορούν να επικαλεστούν ενώπιον δικαστηρίου κατ' εφαρμογή του άρθρου 10α της οδηγίας 85/337 συγκαταλέγονται οι κανόνες του εθνικού δικαίου που προέρχονται από το δίκαιο περιβάλλοντος της Ένωσης και ιδίως οι κανόνες του εθνικού δικαίου που απορρέουν από το άρθρο 6 της οδηγίας «περί οικοτόπων».

59 Επομένως στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι οι οργανώσεις που προάγουν την προστασία του περιβάλλοντος κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337 μπορούν να αντλήσουν από το άρθρο 10α, τρίτο εδάφιο, τελευταία περίοδος, της οδηγίας 85/337 το δικαίωμα να προβάλλουν ενώπιον δικαστηρίου, στο πλαίσιο προσφυγής κατά αποφάσεων με τις οποίες εγκρίνονται σχέδια που «ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον» κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, παράβαση των κανόνων του εθνικού δικαίου

που απορρέουν από το άρθρο 6 της οδηγίας περί οικοτόπων, μολονότι το εθνικό δικονομικό δίκαιο δεν το επιτρέπει για τον λόγο ότι οι προβαλλόμενοι κανόνες προστατεύουν αποκλειστικώς τα συμφέροντα του κοινωνικού συνόλου και όχι τα συμφέροντα ιδιωτών.

Επί των δικαστικών εξόδων

60 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 10α, της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2003/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Μαΐου 2003, απαγορεύει νομοθεσία η οποία δεν παρέχει στις μη κυβερνητικές οργανώσεις που προάγουν την προστασία του περιβάλλοντος του άρθρου 1, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας τη δυνατότητα να προβάλλουν ενώπιον δικαστηρίου, στο πλαίσιο προσφυγής κατά αποφάσεων με τις οποίες εγκρίνονται σχέδια που «ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον» κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2003/35, παράβαση κανόνα που απορρέει από το δίκαιο

της Ένωσης και προστατεύει αποκλειστικώς τα συμφέροντα του κοινωνικού συνόλου και όχι τα συμφέροντα ιδιωτών.

2) Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις μπορούν να αντλήσουν από το άρθρο 10α, τρίτο εδάφιο, τελευταία περίοδος, της οδηγίας 85/337, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2003/35, το δικαίωμα να προβάλλουν ενώπιον δικαστηρίου, στο πλαίσιο προσφυγής κατά αποφάσεων με τις οποίες εγκρίνονται σχέδια «που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, παράβαση των κανόνων του εθνικού δικαίου που απορρέουν από το άρθρο 6 της οδηγίας 92/43/ΕΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 2006/105/ΕΚ του Συμβουλίου, της 20ής Νοεμβρίου 2006, μολονότι το εθνικό δικονομικό δίκαιο δεν το επιτρέπει για τον λόγο ότι οι προβαλλόμενοι κανόνες προστατεύουν αποκλειστικώς τα συμφέροντα του κοινωνικού συνόλου και όχι τα συμφέροντα ιδιωτών.

(υπογραφές)